ШЕВЧЕНКІВ СВІТ

УДК 821[161.2+161.1] – 3.091

БОРОНЬ Олександр Вікторович,
кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу шевченкознавства Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України
e-mail: ovboron@gmail.com

ПОВІСТЬ Т. ШЕВЧЕНКА «ВАРНАК» І РОСІЙСЬКІ ПРОЗОВІ ТВОРИ 1820-Х РОКІВ ПРО «ШЛЯХЕТНОГО РОЗБІЙНИКА»

Повість Шевченка «Варнак» традиційно називають в одному ряду з українськими та російськими творами про шляхетного розбійника. Однак за уважнішого розгляду виявляється, що цей перелік – неоднорідний, бо включає твори, які відрізняються стилем, тематикою, часом написання, рівнем майстерності. Повість Шевченка у статті зіставлено з прозовими творами В. Наріжного й О. Сомова про Семена Гаркушу. У Шевченковій повісті розвинуто не надто популярну в російській літературі тему кріпосного інтелігента. Сомов теж змальовує Гаркушу освіченою людиною, натомість Гаркуша Наріжного – селянин, який вирізняється лише природною кмітливістю та розумом. Композиційну цілісність усіх трьох творів (опубліковані уривки авторства Сомова можна розглядати як один незавершений текст) забезпечує образ головного героя.

Домінантною рисою образу Шевченкового Кирила є його схильність до болісних рефлексій, викликаних тим, що він очолює напади збройного загону, у результаті яких іноді вбивають людей. «Варнак» певною мірою справді тяжіє до літературної традиції зображення шляхетного розбійника, яку Шевченко знав (про це свідчить згадка у повісті про роман К.-А. Вульпіуса «Рінальдо Рінальдіні»), повість має, зокрема, деякі спільні художні риси з творами про Гаркушу, проте в цілому Шевченкове бачення постаті головного героя є самостійним. Ймовірно, поява повісті Шевченка на основі фабули його однойменної поеми опосередковано стала можливою завдяки літературному контексту творів про Гаркушу і шляхетного розбійника загалом. У розробленні образу варнака визначальне місце відведено почуттю щирого розкаяння – цього мотиву не знайдемо у названих творах російських прозаїків. Натомість Шевченко не вдається до сатиричних прийомів чи прихованого комізму, властивих роману Наріжного і повісті Сомова відповідно.

Ключові слова: *мотив шляхетного розбійника; російська проза 1820-х рр.; головний персонаж, повість, фабула, літературний контекст, трактування, розкаяння, комізм.*

Постановка проблеми. Повість Шевченка «Варнак» традиційно називають в одному ряду з українськими та російськими творами про шляхетного розбійника (див. [1, 486-487]). Однак за уважнішого розгляду виявляється, що цей перелік – неоднорідний, бо включає твори, які відрізняються стилем, тематикою, часом написання, рівнем майстерності. Л. Плющ, маючи певність у тому, що Шевченко читав роман (іноді його називають повістю) «Дубровский» (1832-1833) О. Пушкіна, намагається виявити можливий літературний та ідейний зв'язок між твором російського письменника і повістю «Варнак» [2, 207-209]. Втім, наведені у праці дослідника збіги не переконують. Скажімо, шляхетність щодо особистого ворога – універсальний мотив розбійницьких романів. «В обох повістях є француз, камердинер чи вчитель, що випадково потрапляє до рук розбійникові – і той відпускає його, за що француз дякує, дивуючися незвичайній великодушності [2, 208]», – це радше зумовлений тодішніми реаліями збіг, ніж доказ впливу роману Пушкіна на Шевченкову повість. Інші аналогії між обома творами (перевдягання героїв, підпал рідної домівки) – натягнуті та надумані. Цілком різняться сюжетні схеми роману Пушкіна і повісті Шевченка, трактування образу головного героя, бачення першопричин його помсти тощо.

Повість «Варнак», на якій позначилися фольклорні перекази та пісні про Устима Кармалюка, доцільно порівняти з російськими творами про Семена Гаркушу: В. Наріжного «Гаркуша, малороссийский разбойник» (1825, незавершений, в українському перекладі опубліковано 1931 року, вперше мовою оригіналу – 1950 р.) та О. Сомова «Гайдамак. Малороссийская быль» (вперше: Звездочка на 1826 год. – СПб., 1825, підпис: Сомов; увесь тираж після повстання 1825 року було знищено, за коректурними аркушами опубліковано: Невский альманах на 1827 год. – СПб., 1826, підпис: Порфирий Байский) і «Гайдамак. Главы из малороссийской повести» (вперше: Северные цветы на 1828 год. – СПб., 1827; Сын Отечества. – 1829. – № 23-25; Денница на 1830 год. – М., 1830).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спробу такого аналізу вже здійснювала М. Антоновська [3], однак її спостереження не вичерпують проблеми.

Мета статті. Виявити спільні і відмінні риси у трактуванні образу головного персонажа у повісті Шевченка та відповідних творах російських письменників.

Виклад основного матеріалу. Наріжного і Сомова традиційно відносять до «української школи» в російському письменстві. Віднедавна обох, як і деяких інших письменників, стали зараховувати до так званої української російськомовної літератури внаслідок застосування комплексного методу національної ідентифікації іншомовної творчості українців. До уваги при цьому беруться такі критерії: походження митця, психологічні чинники, педагогічні, географічні фактори; культурно-літературні принципи ідентифікації (зв'язок творчості письменника з традиціями української літератури; використання української міфології, усної народної творчості, етнографії в художній спадщині літератора; опрацювання українських тем), створення національних образів, відтворення духу власного народу; визначення кола читачів, яким адресувався твір; зв'язок письменника з українськими культурними діячами [4, 7]. Багато в чому наведена мотивація видається слушною, якщо оминути такі метафоричні вирази, як «відтворення духу власного народу» і т. п. Пізніші літературознавці вже беззастережно називають Наріжного [3], [5] та Сомова [3] українськими письменниками.

Без сумніву, творчість обох митців, особливо Сомова, має глибокі зв'язки з українською культурою загалом і літературою зокрема, однак поза увагою опиняється низка факторів, яка ставить під сумнів однозначну кваліфікацію згаданих письменників. Впадає в око, що В. Подрига масив їхнього прозового доробку аналізує вибірково, наголошуючи саме українські мотиви. Не згадується, приміром, що Сомов у своїй творчості незрідка звертався до російських народних пісень [6, 103-109]. Крім того, обидва прозаїки зовсім не обмежувалися суто українською тематикою. Скажімо, Наріжний – автор роману з життя Кавказу «Черный год, или Горские князья» (1816-1817, опубліковано 1829 р.). У багатьох їхніх творах яскраво виявилися традиції і закономірності розвитку російської літератури. Не маючи змоги докладно зупинятися на складній проблемі національної віднесеності обох митців, зауважимо тільки, що визначальним критерієм вважаємо літературну самосвідомість письменника. І Наріжний, і Сомов вважали себе російськими митцями, але не приховували українського походження. Ще один важливий момент для національної ідентифікації – мова: обидва, на відміну від більшою чи меншою мірою двомовних Є. Гребінки, Г. Квітки (Основ'яненка), Т. Шевченка, не мають жодного твору українською. (Докладніше про проблему див. [7; 190-193, 467-468, 494-496 та ін.].)

Шевченко знав про діяльність Семена Гаркуші, про що свідчить іронічне порівняння у повісті «Прогулка с удовольствием и не без морали»: «<…> сухой пень выйдет из лесу, как разбойник Гаркуша, и станет посередине бархатной дороги» [8, 267]. О. Гуржій навіть вважає, ніби образ Кирила у повісті «Варнак» став ремінісценцією постаті Гаркуші [9, 52], що є явним перебільшенням. Мав уявлення Шевченко і про іншого відомого розбійника, до якого ставився негативно, – француза Картуша (справжнє – Луї-Доменік Бургіньйон): у записі в щоденнику 16 жовтня 1857 р. поет назвав Наполеона ІІІ коронованим Картушем [10, 119].

У Шевченковій повісті розвинуто не надто популярну в російській літературі (зі зрозумілих причин) тему кріпосного інтелігента. Кирила змалечку виховувала і навчала

панна Магдалена, завдяки якій він опанував, крім польської, французьку та італійську мови, відповідно завжди багато читав. Сомов теж змальовує Гаркушу освіченою людиною, що, приміром, майстерно вдає з себе заможного поляка і дурить таким чином пана Гриценка. Натомість Гаркуша Наріжного – селянин, який вирізняється лише природною кмітливістю та розумом і не має книжних знань.

Композиційну цілісність усіх трьох творів (опубліковані уривки авторства Сомова можна розглядати як один незавершений текст) забезпечує, зрозуміло, образ головного героя. У романі Наріжного причинно-наслідковий ланцюжок подій починається з дріб'язкової, по суті, образи, яка викликає капосні дії Гаркуші у відповідь: він запускає в голубник дяка голодних котів, згодом підпилює всі дерева в його саду. Щоб помститися племіннику старости Карпу, Гаркуша залицяється до його нареченої Марини, стаючи причиною її вагітності. Наріжний не шкодує сатиричних фарб для змалювання свого персонажа, демонструючи рівень його мотивації та відповідні моральні якості.

Як і Шевченко, Наріжний спершу прагне показати сумніви Гаркуші у виправданості розбишацьких дій, унаслідок яких, зокрема, горять селянські хати: «"Так мстит Гаркуша", – сказал он с улыбкою, но улыбка сия не была уже для него отрадною. Неизвестный голос говорил ему: "Это уже не шутка! Это другое дело, чем истреблять голубей и сад дьяка Якова Лысого! Зажигатель!" [11, 316-317]». Але Гаркуша швидко забуває про докори совісті. Дальші його вчинки – ряд кривавих злочинів, який починається з убивства справника.

Гаркушу Наріжного спонукає до дії почуття помсти, яку він підносить на рівень найвищої чесноти: «<…> это чувство <…> называется мщением, и в ком нет его, в том нет и любви к самому себе; в ком же и сие чувство угасло, тот перестань называть себя человеком [11, 345]». Він починає уявляти себе небесним месником за соціальні кривди, однак автор ставить під сумнів щирість і доцільність такої позиції Гаркуші, чия «необразованная душа не могла привести в порядок ощущений, рожденных бурею страстей его! Ах, как жаль, что природа, одарившая сего погибающего столь щедро прекрасными дарами духа и тела, для чего не была она на то время в дружеской связи с судьбою, которая, – поставив его в лучшем кругу общественном, – подарила бы отечеству, а может быть, и всему свету благотворителя смертных, вместо того что он выходит ужасный бич их, тем опаснейший, что мечтает быть исполнителем горней воли! [11, 347]». Натомість Шевченків Кирило, як і Гаркуша Сомова, уникає кровопролиття – свого кривдника він убиває ненавмисно, наголошує письменник.

Гаркуша в романі Наріжного, крім панів, грабує і вбиває селян, пояснюючи це тим, що вони, мовляв, не пристали на його пропозиції і захищалися від нападу. Письменник виразно вказує на хибність Гаркушиної логіки, однак сам розбійник має глибоке переконання щодо свого права на помсту: «Много пролил я крови человеческой, но клянусь, что совесть меня не зазирает, ибо кровь та была – кров преступников и губителей <…> [11, 413]».

Сказане ставить під сумнів виправданість зарахування роману Наріжного до творів про «шляхетного розбійника». У творі прозирає виразна тенденція осудження убивств і розбою. Водночас письменник прагне розкрити психологію Гаркуші, відстежити його еволюцію від смиренного пастуха до злочинця. На думку П. Михеда, роман становить собою своєрідний аналітичний експеримент: автор намагається з'ясувати мотиви вчинків свого героя. Це експеримент просвітника, що осягає людську природу [12, 87]. Згадана впевненість Наріжного у неприйнятності самосуду та пов'язаного з цим кровопролиття споріднює роман із Шевченковою повістю, у якій цю художню ідею підсилено моралізаторством, подекуди надмірним.

У Сомова в змалюванні образу Гаркуші переважає доброзичливий комізм; розділи незакінченої повісті «Гайдамак», які публікувалися у різний час, завжди містять несподівану розв'язку. У повісті, очевидно через незавершеність, немає пояснення, чому Гаркуша карає жорстоких панів і захищає від їхньої сваволі кріпаків. Саме завдяки такому поводженню він набув великої популярності серед простого люду. Селяни переповідають одне одному, що Гаркуша «проучивает злых панов, чуть только про которого прослышит худое [13, 64]». Він завжди особисто перевіряє отримані відомості, як у кумедному випадку з паном Просечинським. Головний герой Сомова, як і Шевченка, є повнокровним втіленням

шляхетного розбійника. Водночас російський письменник не ідеалізує Гаркушу, зауважуючи, наприклад, що той при кожній нагоді любив «с некоторым хвастовством выказывать свое бескорыстие или великодушие <…> [13, 82]», в іншому місці він пише: «В характере отамана была <…> чудная смесь лицемерства с добрыми природными наклонностями, холодной, расчетливой мстительности с наружным правосудием и благонамеренностию <…> [13, 79]». Однак загалом герой Сомова відзначається кмітливістю та дотепністю, умінням перевтілюватися, гострим відчуттям несправедливості.

Висновки. Домінантною рисою образу Шевченкового Кирила є його схильність до болісних рефлексій, викликаних тим, що він очолює напади збройного загону, у результаті яких іноді вбивають людей. «Варнак» певною мірою справді тяжіє до літературної традиції зображення шляхетного розбійника, яку Шевченко знав (про це свідчить згадка у повісті про роман К.-А. Вульпіуса «Рінальдо Рінальдіні»), повість має, зокрема, деякі спільні художні риси з творами про Гаркушу, проте в цілому Шевченкове бачення постаті головного героя є самостійним. Ймовірно, поява повісті Шевченка на основі фабули його однойменної поеми опосередковано стала можливою завдяки літературному контексту творів про Гаркушу і шляхетного розбійника загалом. У розробленні образу варнака визначальне місце відведено почуттю щирого розкаяння – цього мотиву не знайдемо у розглянутих творах російських прозаїків. Натомість Шевченко не вдається до сатиричних прийомів чи прихованого комізму, властивих роману Наріжного і повісті Сомова відповідно.

Список використаної літератури

1. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів : у 12 т. / Тарас Григорович Шевченко. – К. : Наукова думка, 2003. – Т. 3. – 591 с.
2. Плющ Л. Екзод Тараса Шевченка: Навколо «Москалевої криниці» : дванадцять статтів / Леонід Плющ. – К. : Факт, 2001. – 384 с.
3. Антоновська М. Повість Т. Шевченка «Варнак» та український літературний контекст І пол. XIX ст. / Марина Антоновська // Шевченкознавчі студії : [зб. наук. праць]. – К., 2011. – Вип. 14. – С. 3-11.
4. Подрига В. М. Українська російськомовна проза кінця XVIII – першої третини XIX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.01.01 «Українська література» / Володимир Миколайович Подрига ; НАН України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. – К., 2008. – 19 с.
5. Чик Д. Ч. Образ «благородного розбійника» в українській та англійській прозі І-ої пол. XIX ст. // Актуальні проблеми слов'янської філології : [міжвузівський збірник наукових статей] – Бердянськ, 2011. – Вип. XXIV. – Ч. 1. – С. 186-195. (Серія «Лінгвістика і літературознавство»).
6. Кирилюк З. В. О. Сомов – критик та белетрист пушкінської епохи / Зінаїда Василівна Кирилюк. – К. : Видавництво Київського університету, 1965. – 167 с.
7. Грабович Г. До історії української літератури : дослідження, есеї, полеміка / Григорій Грабович. – К. : Критика, 2003. – 632 с.
8. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів : у 12 т. / Тарас Григорович Шевченко. – К. : Наукова думка, 2003. – Т. 4. – 599 с.
9. Шевченківська енциклопедія : в 6 т. – К. : НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 2012. – Т. 2: Г-З. – 760 с.
10. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів : у 12 т. / Тарас Григорович Шевченко. – К. : Наукова думка, 2003. – Т. 5. – 495 с.
11. Нарежный В. Т. Избранное / Василий Тимофеевич Нарежный ; [сост., вступит. статья и примеч. В. А. Грихина, В. Ф. Калмыкова]. – М. : Советская Россия, 1983. – 448 с.
12. Михед П. Романы В. Т. Нарежного и Украина / Павло Михед // Михед П. Крізь призму бароко : статті різних років / Павло Михед. – К. : Ніка-центр, 2003. – С. 74-90.
13. Сомов О. М. Купалов вечер : избранные произведения / Орест Михайлович Сомов ; [сост., предисл., примеч. З. В. Кирилюк]. – К. : Дніпро, 1991. – 558 с.

References

1. Shevchenko, T. H. (2003). *Complete Works: in 12 vols.* Kyiv: Scientific thought, vol. 3 (in Ukr.)
2. Pliushch, L. (2001) *Ekzod Tarasa Shevchenko: around Moskal spring: twelve articles*. Kyiv: Fact (in Ukr.)
3. Antonovska, M. (2011). The story "The convict" by T. Shevchenko and the Ukrainian literary context of the first half of the 19th century. *Shevchenkoznavchi Studiji (Shevchenko studies),14,* 3-11. (in Ukr.)
4. Podryha, V. M. (2008). *The Ukrainian Russian-speaking prose of the end of the 18th – one third of the 19th century: abstract dis. to get the academic degree of philology*. Kyiv (in Ukr.)

5. Chyk, D. Ch. (2011). The character of a "noble robber" in the Ukrainian and English prose of the 1st half of the 19th century. *Aktualni problemy slovjanskoji filolohiji* (The Slavic topical problems in philology) *XXIV, № 1,* 186-195 (in Ukr.)
6. Kyrylyuk, Z. (1965) *V. O. Somov – a critic and a fiction writer of the Pushkinian epoch*. Kyiv: Publisher Kyiv University (in Ukr.)
7. Grabowich, G. (2003). *Toward a History of Ukrainian Literature. Articles, Essays, Polemics.* Kyiv: Krytyka (in Ukr.)
8. Shevchenko, T. H. (2003). *Complete Works: in 12 vols.* Kyiv: Scientific thought, vol. 4 (in Ukr.)
9. Shevchenko encyclopedia: in 6 vols. (2012) Kyiv, vol. 2 (in Ukr.)
10. Shevchenko, T. H. (2003). *Complete Works: in 12 vols.* Kyiv: Naukova dumka, vol. 5 (in Ukr.)
11. Narezhny, V. T. (1983). *Selected works*. Moscow: Soviet Russia (in Russ.)
12. Myhed, P. (2003) The novels of W.T. Narezhny and Ukraine. In: Myhed, P. *Through the prism of baroque: articles of different ages*. Kyiv: Nick center, 74-90 (in Russ.)
13. Somov, O. M. (1991) *Kupala night: Selected works*. – Kiev: Dnipro (in Russ.)

BORON Oleksandr Viktorovych,
Shevchenko Institute of Literature of the National Academy
of Sciences of Ukraine, Head of the Department of Shevchenko Studies
e-mail: ovboron@gmail.com

THE STORY THE CONVICT BY SHEVCHENKO AND RUSSIAN PROSE OF THE 1820S CENTURIES ABOUT A «NOBLE ROBBER»

Abstract. Introduction. *The Convict by Shevchenko ranges with other Ukrainian and Russian stories about a noble robber. However, the more careful examination reveals that this list is deficient as it includes works of different style, subject, time of writing and the skill level.*

Purpose. *Identify the common and different features in the interpretation of the protagonist's image in the story by Shevchenko and related works of Russian writers.*

Results. *The author reasonably denies the expediency of referring W. Narezhny and O. Somov to the so-called "Ukrainian Russian literature" because of widespread use of complex method of the national identification of foreign language works of Ukrainian in recent years and insists on the traditional belonging of the two artists to the "Ukrainian school" in Russian literature. However, there is no doubt that the work of both artists, especially Somov, has deep ties with Ukrainian culture in general and literature in particular.*

The story by Shevchenko is compared with the prose works by W. Narezhny and O. Somov about Semen Harkusha – according to the first Garkusha, a robber of Malorossiya (1825, unfinished, in Ukrainian translation published in 1931, first in the original language - 1950) and according to the second - Haydamak. A true story of Malorossiya (1825) and Haydamak. Chapters from srory above Malorossiya lead (1827-1830) and developed not so popular topic of an intellectual bondman in Russian literature. Somov also describes Harkusha as an educated man; instead Harkusha by Narezhny is a farmer, whose features are only natural wit and intelligence. The compositional entity of all three works (published excerpts by Somov may be considered as incomplete text) provides an image of the protagonist.

The author discredits the enrollment of Narezhny novel to the tradition of describing "a noble robber», because there is a tendency to condemn killings and robberies. The writer longs for revealing Garkusha's mind, tracing his evolution from a humble shepherd to a criminal. On the other hand, the image of Garkusha by Somov is full of positive humor. There is no explanation why Garkusha punishes cruel masters and defends the bonds from their tyranny, evidently because of story's incompleteness. Due to such his actions he became so popular among bonds. Somov's protagonist is famous for his ability to transform and a strong feeling of injustice.

Originality. *The researcher emphasizes that the original Shevchenko's approach, while developing the image of Kirill, was based mainly on folk stories and songs about Ustym Karmalyuk, not on literary models. Several features, embracing all three mentioned above works were thoroughly analyzed. Numerous distinctions in protagonist's interpretation, namely various artistic methods used by writers have been outlined.*

Conclusion. *The dominant feature of Kirill by Shevchenko is its tendency to painful reflections caused by the fact that he leads the armed groups' attacks, which resulted in people death. The Convict to some extent tends to literary tradition of describing the noble robber that Shevchenko knew (the evidence is the mentioning the novel K.-A. Vulpiusa Rinaldo Rinaldini in the story). In particular it has some common features with works about Garkusha, but the whole Shevchenko vision of the protagonist is independent. Shevchenko's story based on its eponymously-named poem storyline probably became possible due to the literal context of writings about Harkusha and a noble robber in general. The determinative role in the convict's character creating is devoted to the feeling of deep sincere repentance. This motive is absent in the*

Russian novelists writings. Instead Shevchenko doesn't use any satiric approaches or hidden humour, inherent to Narezhny novel and Somov story accordingly.

Total moralistic trend and noticeable religious orientation draw Shevchenko story to the didactic literature. He managed to express opinions on the causes of social evil in censored publications, and at the same time to portray convincingly the inevitability of punishment for committed crime, spiritual rebirth of man, which is mainly the result of internal willingness for repentance and redemption.

Keywords: *motif of the noble thief, Russian prose of the 1820s, protagonist, story, plot, literal context, construction, confession, humor.*

Одержано редакцією 13.01.2016
Прийнято до публікації 08.02.2016

УДК 82(477)09.051

КАРПІНЧУК Галина Володимирівна,
кандидат філологічних наук,
молодший науковий співробітник
Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України
e-mail: halynakarpinchuk@ukr.net

ВНЕСОК МИХАЙЛА НОВИЦЬКОГО У ДОСЛІДЖЕННЯ ХРОНОЛОГІЇ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

У статті розкрито один із аспектів шевченкознавчої діяльності М. Новицького – його здобутки у створенні хронології життя і творчості Т. Шевченка, що ввійшла до ленінградського видання «Кобзарь: Избранные стихотворения» (1934) під назвою «Краткая хронологическая канва жизни и творчества Шевченко». Основою упорядкованої М. Новицьким хронології стали архівні документи Департаменту поліції і Архіву київського військового подільського і волинського генерал-губернатора, більшість із яких виявив сам вчений, літературна і мистецька спадщина Шевченка (автографи поетичних та прозових творів, листування, щоденник, малярські твори). Залучив М. Новицький і спогади сучасників Т. Шевченка та напрацювання своїх попередників – М. Чалого, О. Конiського, праці яких вважав найбільшим здобутком дорадянського шевченкознавства.

Ключові слова: *шевченкознавчі дослідження М. Новицького; хронологія; біографія; архівні документи; видання творів Т. Шевченка; автографи; художні твори; шевченкознавство.*

Постановка проблеми. На сьогодні у шевченкознавчій науці ще немає праць, у яких було б зроблено науково-критичний огляд здобутків шевченкознавства XX ст. Недостатньо вивчені також конкретні заслуги Д. Багалія, І. Айзенштока, О. Дорошкевича, Є. Кирилюка, Ю. Івакіна, Ф. Сарани та ін. Серед особистостей, відомих і авторитетних у цій галузі науки, був і Михайло Михайлович Новицький (20.09.1892 – 29.03.1964), який понад сорок років активно працював над дослідженням біографії Тараса Шевченка, а також його літературної та мистецької спадщини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про окремі наукові здобутки М. Новицького в галузі шевченкознавства писав Б. Кравців («Шевченкознавство в соцреалістичній дійсності», 1961, «Шевченко і його творчість», 1963, «Доля українського шевченкознавця в УРСР. Пам'яті Михайла Михайловича Новицького», 1964). Згадки про вченого та посилання на його праці є у дослідженнях С. Павличко («Моделі Шевченкознавства в радянській і нерадянській науці», 1991), В. Смілянської («Дослідження біографії», 1975; «Біографічна шевченкіана (1861–1981)», 1984), П. Одарченка («Тарас Шевченко в радянській літературній критиці. 1920–1960», 1991) та ін.

Метою статті є з'ясувати здобутки М. Новицького у створенні хронології життя і творчості Т. Шевченка, вміщеної у виданні «Кобзарь: Избранные стихотворения» (1934) під назвою «Краткая хронологическая канва жизни и творчества Шевченко».